

Η αρχή της οικονομίας της Ενσαρκώσεως ως αρχή της Ταπείνωσης του Κυρίου

Ορθοδοξία / Θεολογία

π. Δανιήλ Πουπάζας, Δρ. Θεολογίας

Ο ιερός Χρυσόστομος ονομάζει τα άγια Χριστούγεννα «Μητρόπολη των εορτών» [1], ενώ ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος τα ονομάζει «εορτή της αναδημιουργίας» και «Θεοφάνεια» και «Γενέθλια» [2]. Η γέννηση του Κυρίου από την Υπεραγία Θεοτόκο συνιστά το μόνο «καινό υπό τον ήλιον» γεγονός, το θαύμα της αγαθότητας του Θεού, «το μέγα της ευσεβείας μυστήριο» (Α' Τιμ. 3,16) και οι διαστάσεις του ξεπερνούν τον χρόνο και τέμνουν την ανθρώπινη ιστορία. Το θαύμα αυτό υπερβαίνει ακόμη και τη δημιουργία του κόσμου. Τότε «δι' άκραν αγαθότητα» ο Θεός δημιούργησε από το μηδέν τον άορατο και ορατό κόσμο. Τώρα ο Ίδιος «ταπεινούμενος δι' ευσπλαγχνίαν» γίνεται δημιούργημα. Ο Δημιουργός γίνεται δημιούργημα και ο Κτίστης κτίσμα. Ένας Θεός ταπεινώνεται, σμικρύνει τη δόξα Του, περιστέλλει τη λαμπρότητά Του, ενδύεται σαν άλλο ένδυμα το εντελές και ταπεινό ανθρώπινο σώμα και γίνεται όμοιος

με τους ανθρώπους.

Η ενανθρώπιση ονομάζεται επίσης και κένωση. Τα λόγια του Αποστόλου Παύλου είναι ενδεικτικές: «ος εν μορφή Θεού υπάρχων ουχ αρπαγμόν ηγήσατο το είναι ίσα Θεώ, αλλ' εαυτόν εκένωσε μορφήν δούλου λαβών, εν ομοιώματι ανθρώπων γενόμενος, και σήματι ευρεθείς ως άνθρωπος εταπείνωσεν εαυτόν γενόμενος υπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δε σταυρού.» (Φιλιπ. 2, 6-8). Βλέπουμε ότι ο Απόστολος των εθνών συνδυάζει τον όρο ταπείνωση με τον όρο κένωση, ενώ οι ιεροί υμνογράφοι συχνά το συνδυάζουν με τον όρο συγκατάβαση. Ο άγιος Ιωάννης ο Δαμασκηνός θεωρεί ότι η κένωση του Λόγου του Θεού δείχνει την εύνοιά Του προς τους δούλους Του δια μιας άρρητης και ακατανόητης συγκαταβάσεως και ότι η αταπείνωτή Του δόξα ταπεινώνεται χωρίς να ταπεινωθεί. Οι Πατέρες της Εκκλησίας προφανώς μιλούν για το Μεγάλο Μυστήριο της κενώσεως ιδιαιτέρως με ένα αντιφατικό τρόπο [3]. Η κένωση και ταπείνωση του Χριστού έγκειται προπαντός στο ότι δια της ενανθρωπήσεως το δεύτερο θείο και άκτιστο Πρόσωπο της Αγίας Τριάδος ενώθηκε με την κτίση, ανέλαβε την ανθρώπινη φύση προσβεβλημένη από τη φθορά και τον θάνατο, και όχι στο ότι γεννήθηκε ως άνθρωπο φτωχό σε μια φτωχή οικογένεια, ότι από μικρό γεύτηκε το διωγμό και τις ταλαιπωρίες και αντιμετώπισε το μίσος των ανθρώπων. Ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος εξηγεί πως ο θείος Πλήρης κενώνεται από τη δόξα Του και σμικρύνεται για να μετέχει ο άνθρωπος στην πληρότητα. Αυτός είναι ουσιαστικά ο σκοπός της κένωσης του Θεού Λόγου και η κύρια κατεύθυνση της ταπείνωσής Του, με κίνητρο η θυσιαστική θεία αγάπη.

Εξ άλλου, όλοι οι άγιοι Πατέρες λέγουν ότι απόλυτος σκοπός της ενανθρωπίσεως είναι η θέωση του ανθρώπου, μετά από την απολύτρωση, τη σωτηρία και την ανακαίνισή του. Η ενανθρώπιση του Θεού Λόγου εξυπηρετεί όμως πολλούς σκοπούς και ένας από αυτούς είναι και το να μας διδάξει την ταπείνωση, σύμφωνα με τον λόγο Του: «μάθετε απ' εμού, ότι πράός ειμι και ταπεινός τη καρδιά, και ευρήσετε ανάπαυσιν ταίς ψυχαίς υμών» (Ματ. 11, 29). Γράφει ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς: «Έγινε λοιπόν ο Υιός του Θεού άνθρωπος, για να δείξει σε ποιο ύψος θα μας ανεβάσει... για να γίνει παράδειγμα ταπεινώσεως, την οποία έχει η σάρκα και το πάθος, και φάρμακο που θεραπεύει την υπερηφάνεια» [4]. Για τον λόγο αυτό ο αβάς Ισαάκ ο Σύρος λέγει ότι η ταπείνωση είναι η στολή της θεότητας: «Θέλω να ανοίξω το στόμα μου, αδελφοί, και να ομιλήσω περί του υψηλού θέματος της ταπεινοφροσύνης, αλλά κατέχομαι από φόβο, σαν άνθρωπος που γνωρίζει ότι πρόκειται να ομιλήσει περί Θεού με την μέθοδο των λογισμών του. Διότι η ταπεινοφροσύνη είναι στολή της θεότητος. Πράγματι ο ενανθρωπήσας Λόγος αυτήν ενδύθηκε και δι' αυτής ενώθηκε μ' εμάς στο σώμα μας. Όποιος την εφόρεσε αφομοιώθηκε αληθινά με εκείνον που κατέβηκε από το ύψος του και εκάλυψε την αρετή της μεγαλοσύνης του και εσκέπασε την δόξα του με την ταπεινοφροσύνη, για να μην καταφλεχθή η κτίσις με τη θέα του» [5]. Ο άγιος δίνει και έναν θεολογικό λόγο της ταπείνωσης του Κυρίου: το να μη καεί η κτίση, επομένως και η ανθρωπότητα, με τη θέα της θεότητάς Του.

Όλα τα έργα της οικονομίας της ενανθρωπίσεως, από τη γέννηση μέχρι και το διά σταυρού θάνατο του Χριστού, εκτελέστηκαν εν ταπεινώσει. Ολόκληρη η οικονομία

της ενσαρκώσεως κυριαρχείται από την κένωση, την ταπείνωση και τη συγκατάβαση του Κυρίου. Γι' αυτό ο υμνογράφος ξεσπά με ενθουσιασμό λέγοντας ότι η οικονομία του Δεσπότη έχει άφατο ύψος και απροσμέτρητο βάθος που ξεπερνά τις δυνάμεις κατανόησης του ανθρωπίνου νου [6]. Και αυτή η οικονομία έγκειται στην άφατη και υπέρ νου συγκατάβαση του Θεού Λόγου [7]. Η ίδια η ενανθρώπιση είναι η αρχή αυτής της συγκατάβασης, η οποία έγκειται στο να λαμβάνει τη μορφή του δούλου ο Υιός του Θεού, η απaráλλακτος Εικόνα του Θεού Πατρός [8]. Πρόκειται για μια πήλινη μορφή ευτελούς σύστασης, και μ' αυτή τη μετοχή στη πεσμένη σάρκα ο Κύριος ανυψώνει τον άνθρωπο στη μετοχή της θείας ζωής [9]. Να παρακολουθήσουμε αυτήν την οικονομία της άφατης ταπεινώσεως του Υιού του Θεού έχοντας καθοδηγητή τους ιερούς υμνογράφους του δωδεκαήμερου των Χριστουγέννων-Θεοφανίων. Αυτή η καθοδήγηση είναι ιδιαιτέρως χρήσιμη, διότι λέγει ο άγιος Γρηγόριος ο Παλαμάς: «Δεν είναι μονάχα η θεότητα ανεξιχνίαστη, αλλά και ο τρόπος που ενώθηκε με τη σάρκα ο Χριστός είναι αδύνατο να κατανοηθεί λογικά. Η συγκατάβαση αυτή του Θεού είναι απερίγραπτη και υπερέχει κάθε νου και λόγο» [10].

Κατ' αρχάς να παρατηρήσουμε ότι ο Κύριος μας διδάσκει την ταπείνωση αρχίζοντας με το γεγονός ότι έρχεται στον κόσμο μυστικά [11]. Έρχεται αθόρυβα, όπως πέφτει η βροχή πάνω σε μια μικρή μπάλα από μαλλί η όπως πέφτουν σιγά σιγά οι σταγόνες της βροχής στη γη. Αυτό ακριβώς προφητεύτηκε από τον ψαλμωδό λέγοντας: «καταβήσεται ως υετός επί πόκον και ωσει σταγών η στάζουσα επί την γην» (Ψ. 71, 6). Οι Πατέρες λένε ότι σ' αυτήν την προφητεία προφανώς ο υετός εκπροσωπεί τον Χριστό, ενώ ο πόκος την κοιλία της Θεοτόκου. Ο Υιός του Θεού ενανθρώπησε, αλλά από τους πολλούς αγνοούνταν. Δεν ήξεραν ότι στην ανθρώπινη φύση του κρύβεται ο Θεός Λόγος. Και αυτή η ταπεινή κάθοδος του Θεού προς τον άνθρωπο όχι μόνο δεν είναι μειωτική, αλλά είναι και δείγμα της άπειρης αγάπης Του προς την ανθρωπότητα [12].

Παραπομπές:

- 1. Αγ. Ιω. Χρυσοστόμου, ΣΤ' Λόγος περί Ακαταλήπτου, ΕΠΕ 35, σ. 190-219.**
- 2. Αγ. Γρηγορίου Θεολόγου, Λόγος ΛΗ' εις τα Θεοφάνεια, είτουν τα Γενέθλια του Μεγάλου Θεού και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού, ΡG 39, 36Α.**
- 3. Ιερόθεου, Μητροπολίτου Ναυπάκτου και Αγίου Βλασίου. Οι Δεσποτικές εορτές : Εισοδικό στο δωδεκάορτο και την ορθόδοξη χριστολογία, Ιερά Μονή Γενεθλίου της Θεοτόκου (Πελαγίας), 1995, σ. 39.**
- 4. Αγ. Γρηγορίου Παλαμά, Λόγος στην κατά σάρκα σωτηριώδη γέννηση**

του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού, ΕΠΕ 9, σ. 448.

5. Αγ. Ισαάκ του Σύρου, Λόγοι ασκητικοί, ΕΠΕ 8 Α, σ. 311.

6. Τροπάριο ζ' Ωδής του Προεόρτιου Κανόνος Θεοφανίας της 3ης Ιανουαρίου.

7. Τροπάριο ζ' Ωδής του Προεόρτιου Κανόνος Θεοφανίας της 2ας Ιανουαρίου.

8. Στιχηρά του Εσπερινού των Χριστουγέννων.

9. Τροπάριο γ' Ωδής του Κανόνος των Χριστουγέννων.

10. Αγ. Γρηγορίου Παλαμά, Λόγος στην κατά σάρκα σωτηριώδη γέννηση του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού, ΕΠΕ 9, 446.

11. Ιωήλ, Μητροπολίτου Εδέσσης, Ο Δεσπότης Χριστός, Ιερά Μητρόπολη Εδέσσης, Πέλλης και Αλμωπίας, Έδεσσα 2015, σ. 314.

12. Παναγιώτου Χριστού, Το Μυστήριο του Ανθρώπου, Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη, 1983, σ. 46.

[page_end]

Οι ιεροί υμνογράφοι θεολογούν σύμφωνα με την αρχή που είχε θέσει ο άγιος Γρηγόριος ο Θεολόγος: ο Κύριος κενώνεται από τη δόξα Του για να μετέχει ο άνθρωπος στα αγαθά της θείας ζωής. Έτσι, ο Απερίγραπτος συγκαταβαίνει στην εντολή του καίσαρα και δέχεται απογραφή, για να ελευθερώσει τον άνθρωπο από τη δουλεία του σατανά και του θανάτου [13] και να τον γράψει στο βιβλίο της ζωής. Ο Αχώρητος κατά τη φύση σμικρύνεται σε σπήλαιο, για να μεγαλυθεί ο άνθρωπος που είχε σμικρυνθεί λόγω της αμαρτίας [14] και με τη φτώχειά Του απομακρύνει τη φτώχεια του Αδάμ, πλουτίζοντας τους ανθρώπους με τη θεία χάρη [15]. Ήρθε σαν ξένος στα ίδια, για να ανακαλέσει στον ουρανό εκείνον που είχε ξενιτευτεί από τον παράδεισο [16] και να τον ενώσει μαζί Του. Ο γεγεννημένος προ Εωσφόρου εκ γαστέρας Πατρός και κρατών τα ηνία των ουρανίων δυνάμεων ανακλίνεται στη φάτνη των αλόγων, για να λύσει τον άνθρωπο από τα δεσμά των πλημμελημάτων [17] και της αλογίας.

Ακόμη και η κατά σάρκα Περιτομή εν τη ογδόη ημέρα είναι μια πράξη της ανέκφραστης συγκατάβασης του Χριστού που κάνει τον υμνογράφο να βοήσει: «Δόξα τη αγαθότητι τη ση, δόξα τη ευσπλαχνία σου, δόξα τη ανεκφράστω Λόγε συγκαταβάσει σου» [18]. Ο άφραστα γεγεννημένος χωρίς τομή και ρεύσεως εκ Θεού ως Θεός δέχεται την περιτομή στη σάρκα Του. Αυτός που είναι επέκεινα Νόμου συγκαταβαίνει να εκπληρώνει τον Νόμο για να ελευθερώσει από την κατάρα του Νόμου τον άνθρωπο και να του χαρίσει την άνωθεν ευλογία [19].

Το εν Ιορδάνη Βάπτισμα είναι επίσης πράξη συγκαταβάσεως και ταπεινώσεως του Χριστού. Ο υμνογράφος κάνει τον Βαπτιστή να ξεσπά με απορία: «Τις αύτη Χριστέ, η πολλή σου προς ημάς οικονομία; τις η πτωχεία; τις η άφατος και υπέρ νούν συγκατάβασις; έφη οπηνίκα σε είδεν, ο Ιωάννης γυμνούμενον, και βαπτισθήναι υπ' αυτού εγκελευόμενον» [20]. Φορώντας την ανθρώπινη πτώχεια και αναμιγνύοντας τον εαυτό Του με τους δούλους συγκαταβαίνει ο Κύριος να ζητά το βάπτισμα από τον δούλο Του, χωρίς να έχει κανένα ρύπο [21]. Έτσι, η Πηγή της αθανασίας ταπεινώνεται και έρχεται να ζητήσει το βάπτισμα από μια μικρή ρανίδα [22]. Οι στρατιές των αγγέλων κυκλώνουν τον Λυτρωτή που βαπτίζεται εν Ιορδάνη και ανυμνούν το μέγα μυστήριο της Αυτού συγκαταβάσεως [23]. Ο δια προσταγής Δημιουργός των αβύσσων ταπεινώνεται και έρχεται να βαπτισθεί για να πλυθούν οι άνθρωποι από το ρύπο των παθών [24] και παραπτωμάτων. Ο Λυτρωτής υποκλίνεται ταπεινά να βαπτισθεί, για να ανυψώσει τον ταπεινωμένο άνθρωπο με το θείο βάπτισμα [25]. Και ο ιερός υμνογράφος αναβοά εν αγαλλιάση και ανακεφαλαιώση: «Ο πλήρης κεκένωται ο άόρατος ιδού, σωματωθείς επέφανεν, Ιορδάνη ευφράνθητι ποταμέ, τα ρείθρά σου πλήρωσον, όπως λούσης την πάντων αναγέννησιν» [26]. Ο Πλήρης χάριτος κενώνεται από τη δόξα Του και φανερώνεται στον Ιορδάνη ποταμό για την αναγέννηση των πάντων.

Επομένως, όλα τα έργα της εν σαρκί οικονομίας του Υιού του Θεού διά της άφατου Αυτού ταπεινώσεως σκοπό έχουν να εκπληρώσει ο Θεάνθρωπος αυτά που η εν αλογία πεσμένη δια παραβάσεως φύση του ανθρώπου δεν μπορούσε πια να εκπληρώσει μόνη της. Έτσι, ο Χριστός ενανθρωπεί, για να θεωθώ· κατεβαίνει, για

να ανυψωθώ· φτωχαίνει, για να εμπλουτιστώ· σμικρύνεται, για να μεγαλυνθώ· φτωχαίνει, για να εμπλουτιστώ· παίρνει μορφή δούλου, για να αναστήσει την πριν πεσούσα εικόνα· υποτάσσεται στο νόμο, για να με ελευθερώσει από την κατάρρα του νόμου· βαπτίζεται στον Ιορδάνη ποταμό, για να καθαριστεί από τις αμαρτίες η ανθρώπινη φύση. Δόξα στην ταπεινωτική συγκατάβασή Σου Κύριε!

Κατά τον άγιο Γρηγόριο Παλαμά όλη αυτή εν ταπεινώσει οικονομία έγινε για να μας διδάξει ποιος είναι ο δρόμος της ανύψωσής μας: «Υπέδειξε έτσι σε όλους την ταπείνωση σαν το δρόμο που φέρνει προς τα άνω. (...) Τώρα οι άνθρωποι μπορούν εύκολα να διορθώσουν τα λάθη τους, αφού αναγνωρίζουν ότι η ταπείνωσή τους είναι ο δρόμος που τους ανεβάζει στο Θεό και έτσι μπορούν να διορθωθούν» [27].

Εν όσο οι Χριστιανοί αγωνίζονται να βιώνουν το ησυχαστικό φρόνημα των ποιμένων, την υπομονή των μάγων, την θαυμαστή πίστη και εγκαρτέρηση του μνήστορος Ιωσήφ, την καθαρότητα της Παναγίας, το ένθεο ζήλο και την υπακοή στο θέλημα του Θεού του Ιωάννου του Βαπτιστού θα αξιωθούν να μετάσχουν στο μέγα μυστήριο της άφατου ταπεινώσεως του Χριστού. Διότι ο Κύριος έρχεται και γεννάται μυστικώς μέσα στις καρδιές των «ταπεινών τη καρδιά». Και εφόσον καθαρίζουν την καρδιά τους από τα πάθη με την τήρηση των θείων εντολών θα αξιωθούν της επίσκεψης της χάριτος του Αγίου Πνεύματος· τότε θα εκπληρώσουν τις προϋποθέσεις να γεννηθεί ο Χριστός στις καρδιές τους· διότι ο Υιός του Θεού «εκ Πνεύματος Αγίου και Μαρίας της Παρθένου ενανθρωπήσαντα» ομολογείται. Γράφει ο άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος: «Μακάριος είναι όποιος εθεώρησε το Φως του κόσμου μορφωμένο μέσα του, διότι αυτός έχοντας τον Χριστό σαν έμβρυο θα λογισθεί μητέρα του, όπως επαγγέλθηκε αυτός ο ίδιος ο αψευδής, λέγοντας: «μητέρα μου και αδελφοί και φίλοι αυτοί είναι που ακούν τον λόγο του Θεού και τον εκτελούν» (Ματ. 12, 50).(...) Όπως η γυναίκα γνωρίζει σαφώς όταν είναι έγκυος, ότι το βρέφος σκιρτά μέσα στην κοιλιά της και δεν αγνοεί ποτέ ότι το έχει μέσα της, έτσι και εκείνος που έχει μορφωμένο τον Χριστό μέσα του γνωρίζει τις κινήσεις, δηλαδή τις ελλάμψεις του, και δεν αγνοεί καθόλου τα σκιρτήματα, δηλαδή τις αστραπές του και καθορά μέσα του την μόρφωσή του» [28].

Αυτή η μυστική ένωση έγινε, γίνεται και θα γίνει δυνατή σε όλους όσοι εν ταπεινώσει και καθαρά καρδιά εκπληρώνουν τα προστάγματα του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Τότε θα βλέπουν στο γαλήνιο και ασυννέφιαστο ουρανό της καρδιάς τους τον Ήλιο της δικαιοσύνης, ο Οποίος θα τους βαπτίσει στις υπέρλαμπρες έννοιες της θεογνωσίας.

Παραπομπές:

- 13. Τροπάριο ε' Ωδής του Κανόνος των Χριστουγέννων.**
- 14. Τροπάριο ε' Ωδής του Αποδείπνου της 24ης Δεκεμβρίου.**
- 15. Τροπάριο ζ' Ωδής του Αποδείπνου της 24ης Δεκεμβρίου.**
- 16. Τροπάριο α' Ωδής του Όρθρου της 24ης Δεκεμβρίου.**
- 17. Τροπάριο στ' Ωδής του Κανόνος των Χριστουγέννων.**
- 18. Το απολυτίκιο της εορτής της Περιτομής.**
- 19. Στιχηρά των αίνων της εορτής της Περιτομής.**
- 20. Τροπάριο ζ' Ωδής του Όρθρου της 2ας Ιανουαρίου.**
- 21. Μετὰ τὴν α' Στιχολογίαν Κάθισμα του Όρθρου της 2ας Ιανουαρίου.**
- 22. Τροπάριο ε' Ωδής του Όρθρου της 2ας Ιανουαρίου.**
- 23. Τροπάριο θ' Ωδής του Αποδείπνου της 3ης Ιανουαρίου.**
- 24. Τροπάριο α' Ωδής του Όρθρου της 3ης Ιανουαρίου.**
- 25. Τροπάριο θ' Ωδής του Όρθρου της 4ης Ιανουαρίου.**
- 26. Τροπάριο στ' Ωδής του Όρθρου της 4ης Ιανουαρίου.**
- 27. Αγ. Γρηγορίου Παλαμά, Λόγος στην κατά σάρκα σωτηριώδη γέννηση του Κυρίου και Θεού και Σωτήρος ημών Ιησού Χριστού, ΕΠΕ 9, σ. 450.**
- 28. Αγ. Συμεών του Νέου Θεολόγου, Ι' Ηθικός λόγος, ΕΠΕ 19 Γ, σ. 171.**

<http://bit.ly/2s8Z6G3>